

RUTA CULTURAL per VACARISSES

AJUNTAMENT
DE VACARISSES
Regidoria de Cultura

VACARISSES és un municipi situat al Vallès Occidental, al límit amb el Bages i el Baix Llobregat, en un entorn natural privilegiat. Es troba entre el Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac i el Parc Natural de Montserrat, i és un excel·lent mirador d'aquesta muntanya.

Té aproximadament 6.200 habitants i una extensió de 40,54 km². Està format pel nucli urbà i varies urbanitzacions.

L'accidentat terreny i l'escassetat de l'aigua poden haver determinat la migradesa d'elements arqueològics corresponents a la prehistòria. Les restes més antigues que es coneixen pertanyen a l'època neolítica i foren trobades a la Cova dels Lladres.

En plena alta edat mitjana, el lloc de Vacarisses ("VACHARIZAS" o "VACHERICIAS", "lloc de vaques") és esmentat en diversos documents, alguns dels quals fan referència a l'església de Sant Fermí o a les donacions del comte Borrell de Barcelona i del Monestir de Santa Cecília de Montserrat.

- LA FÀBRICA Les primeres notícies de "La Fàbrica" són de l'any 1934, quan un tal Villaret començà la construcció de la nau. La seva intenció era instal·lar-hi una secció de telers. L'obra continuà i l'edifici ja estava gairebé enllestit (només li faltava la teulada) quan amb l'esclat de la Guerra el 1936 quedà paralitzat. La construcció es va reprendre l'any 1945. Finalment, el 1948, es posà en funcionament de manera ininterrompuda, tot i haver canviat en diverses ocasions de raó social, fins al 1968 quan es tanca per primera vegada.

Des d'aleshores, La Fàbrica va passar per diversos propietaris amb empreses diferents fins que l'any 1991 es va produir el tancament definitiu. Actualment el solar compta amb una superfície construïda de 3.166 m² d'un total de 5.542 m² de sòl que, un cop duta a terme la última rehabilitació, l'equipament s'ha destinat a ubicar l'escola de música, el casal de joves, el casal de la gent gran, el dispensari, locals per entitats i locals per activitats culturals i socials així com per ubicar altres dependències municipals.

Observacions: Exposició dels vestits de paper de la vilatana Àngels Serrasolsas.

- La parella de gegants inspirats en personatges històrics són en **Manel d'Amat i de Junyent**, que correspon a l'històric Virrei Amat, que va néixer al Castell de Vacarisses i on va viure fins els sis anys, i la **Francesca de Fiveller i de Bru**, la seva dona.

- **La Vaca Xula**, que correspon a l'emblema del poble representat per una vaca.

- En **Peret Seró**, gegantó inspirat en un personatge popular del poble de mitjans del s.XX.

- **LA BARCELONETA** és un carrer d'origen pagès lleugerament separat del centre de Vacarisses.

Cal diferenciar un primer grup de diverses pagesies, probablement anteriors al segle XVII. Entre aquestes cal comptar-hi, Can Domingo, Cal Mateu, Cal Sagal (conserva documents de l'època de la Guerra del Francès) i Cal Flotats. Un segon nucli de cases més senzilles anomenades "les Casetes", va aparèixer més tard (s.XVIII – s.XIX).

Es tracta d'una colònia agrícola relacionada amb l'expansió de la vinya de la Masia de la Torre (actualment Torreblanca). Els propietaris de la Torre, van anar adquirint els masos propers que estaven abandonats per tal de poder ampliar el conreu de la vinya. Un exemple il·lustratiu, és la

casa de Cal Xic de la Torre. El nom es refereix al fill petit de la masia, que s'establí a prop de "les Casetes" per menar la mà d'obra. Amb la crisi de la vinya al final del segle XIX, alguns dels habitants s'orientaren a l'explotació del bosc i a les feines de carboners, però això no impedí que moltes cases fossin abandonades fins que, a l'entorn de 1940, s'inicià un procés de substitució per estiuejants.

- **ALZINA CENTENÀRIA (*quercus ilex*)**
Sobre la Plaça Virrei Amat, on hi ha un parc infantil, als peus del Cingle Gros, hi trobareu aquesta alzina, molt a prop del **Pou de Cal Ferminet**.

Té unes dimensions considerables: un perímetre de 254 cm a uns 130 cm de terra. L'alçada aproximada és de 18 metres i la projecció de la capçada és de 20 metres.

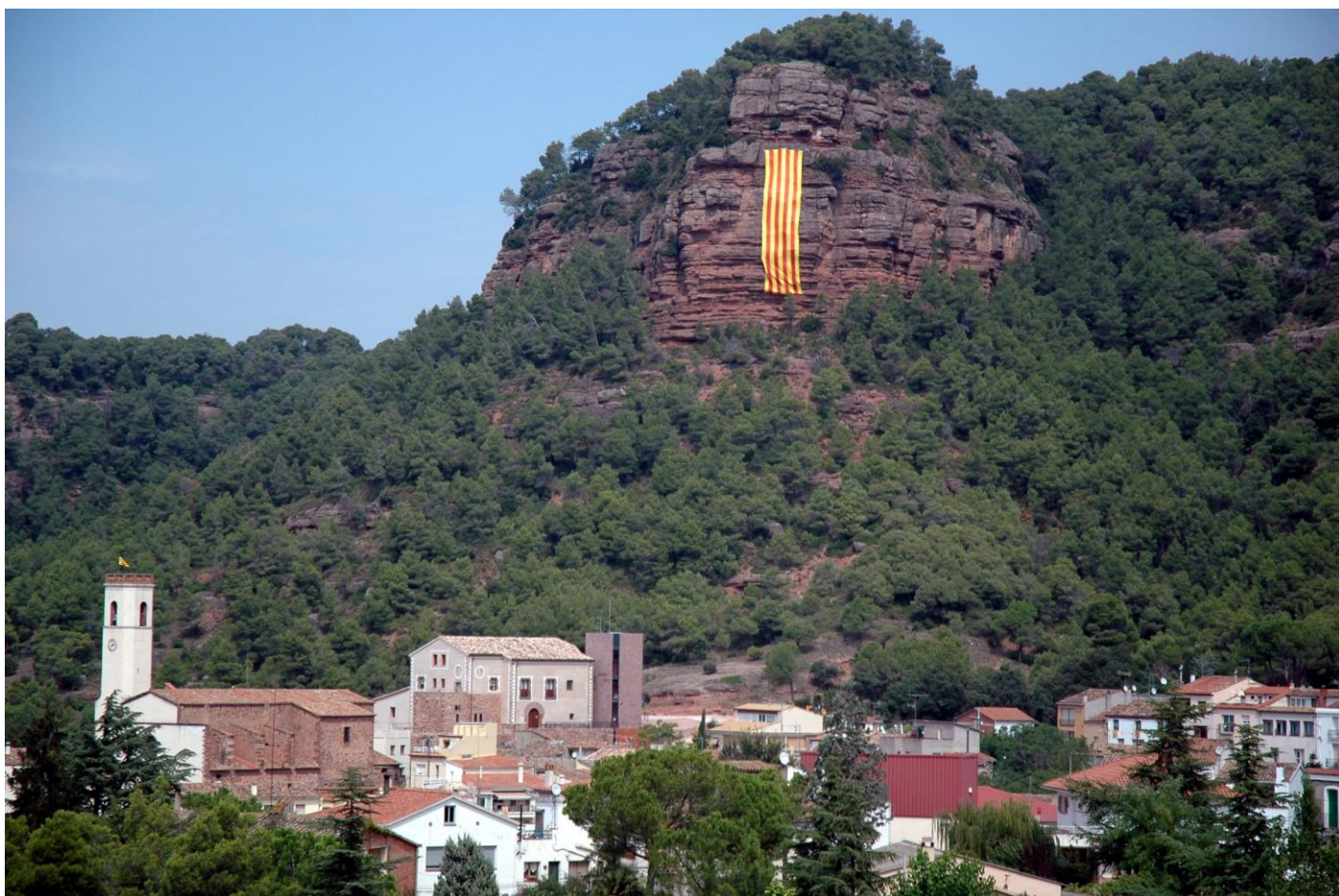
Arribar fins aquesta alzina permet parlar de dos temes en relació al paisatge i al bosc de Vacarisses, que pertany al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac.

- **POU DE CAL FERMINET** situat sobre la Plaça Virrei Amat, al costat de la gran alzina que s'aixeca en aquest indret.

Aquest pou pertanyia a Cal Ferminet, casa que queda una mica apartada, i funcionava mitjançant una bomba elèctrica. Durant els anys cinquanta va ser molt útil, principalment al veïnat del carrer Major, a causa de l'escassetat d'aigua que hi havia. De bon matí, la gent hi deixava els cànirs o galledes, fent cua, fins a les dotze del migdia que el llogater de Cal Ferminet feia un xiulet i la gent sabia que podia anar a omplir els atuells per torns fins que l'aigua s'acabava.

- **EL CINGLE** Situats a l'esquena del poble i dins del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac, els cingles són un dels elements més característics i identificatius del paisatge vacarissenc. Es tracta de formacions rocoses, no excessivament abruptes, que s'eleva sobre una massa boscosa a la part sud de la serralada que ocupa la part central del terme. Des de El Cingle Gros, que es veu des del poble, cada any es penja una estrella, per Nadal, i una senyera per la Diada, amb la col·laboració de l'associació d'escaladors del poble "Eskalavaka".

Observacions: El color de la nostra terra: roig; anys enrere els de Vacarisses érem els "potes roges" i és que aquest color és molt peculiar i distintiu.

- EL CASTELL Antic Castell de Vacarisses emplaçat al damunt d'un petit promontori rocós que domina el conjunt de la població. Al 2008, després de la rehabilitació de l'edifici, es va inaugurar com a equipament cultural, incloent la Biblioteca Municipal que ocupa la primera i segona planta de l'edifici, on s'hi duen a terme tot tipus d'activitats: hores del conte amb català i anglès, clubs de lectura, etc.

La seva construcció cal situar-la en el marc de la fortificació de la marca del Llobregat portada a terme per Guifré el Pelós el s.IX, l'arquitectura rep transformacions des de l'època medieval per les seves múltiples funcions; per exemple, l'edifici també fou el primer Ajuntament de Vacarisses i escola de nens.

El conjunt consta de varies construccions d'origen agrícola adossades a un cos central de tres nivells. Cal destacar la sala polivalent, anomenada "Sala dels Cups", on s'hi organitzen diferents activitats de la vila, tot cobert amb voltes de rajola sostingudes per pilars centrals de pedra adossada, al costat nord de l'edifici, construïda al principi del segle XIX i destinada a celler. L'edifici té diversos elements d'interès arquitectònic i decoratiu, com el gran portal adovellat a l'entrada principal, els festejadors de l'interior entre el primer i segon pis o alguna porta en llinda de pedra; però segurament l'element més característic són els dos rellotges de sol que trobem a les façanes, que foren restaurats el 2006 i daten del 1699.

A la tercera planta hi trobem diverses sales equipades per a reunions, formacions, presentacions, etc i, també, hi ha la seu de la recent inaugurada Vacarisses Ràdio 107.3

Des d'aquí El Castell, es realitza la ja tradicional Baixada de la Vaca, en motiu de la Festa Major Petita per la Festivitat de Sant Felip Neri, el cap de setmana més proper al 26 de maig. On la Vaca Xula baixa des del Castell fins a La Fàbrica. Durant tota la nit té lloc la Vetlla de la Vaca, on es cou de manera lenta i tradicional. L'endemà es fa l'Aplec de la Vaca on tothom en menja. Durant aquesta festa també hi ha una fira del segle XVIII i tot un seguit d'activitats organitzades per entitats del poble.

Des de l'exterior del costat nord hi ha una fantàstica vista de la muntanya de Montserrat, sinó la tapa la boira "Vacarissana", i de **La Torrota**.

- **LA TORROTA** torre de guaita situada al cim d'un turó que controla els plans a l'oest de Vacarisses.

Es tracta d'una torre de planta cilíndrica, molt ben conservada que, es pot datar per l'aparell constructiu, entorn els segles X i XI. L'accés original es trobava a la cara sud al segon pis de la torre, aproximadament a 7 m d'alçada. Aquesta obertura estava formada per una porta adovellada i una llinda interior formada per una biga de fusta. La torre té una alçada d'uns 12 m.

- **EL POU DE CA LA QUIMA** Baixant del Castell anem a parar al Pou de Ca la Quima. Aquesta construcció de planta quadrada es construí entre els anys 1932-34 a iniciativa d'un grup de veïns que després el cediren a l'Ajuntament. Durant la Festa Major de 1987 s'inauguraren les obres de remodelació i decoració del pou, quan es va enrajolar amb un mapa de Vacarisses amb les fonts naturals del terme.

- **ESGLÉSIA DE SANT PERE DE VACARISSES** Pujant pel Carrer de l'Església, trobem algunes de les construccions més antigues del nostre poble: **Cal Ferrer Vell**, per exemple.

L'Església de Vacarisses data del s.XVIII i XIX, perquè de l'original romànica no en va quedar res. És d'estil neoclàssic i està dedicada a Sant Pere, consta d'una sola nau amb creuer i capelles laterals.

A l'interior es troba el Museu-Arxiu, dedicat a motius religiosos i a la història del poble, i la col·lecció de maquetes fetes per en mossèn Sebastià, que trobem en la gran majoria exposades a la mateixa església.

- **CAL FERRER VELL** Situada a l'entorn immediat de l'Església, és una de les poques cases que queda com a testimoni de l'antiga sagrera, ja documentada l'any 1396 i ubicada al voltant de la parròquia. L'any 1594 ja hi ha documentat un ferrer, Esteve Prats, a la sagrera de Vacarisses. L'any 1727 es troba documentat un altre ferrer "de la sagrera de Vacarisses", Salvador Bruguera.

Fins no fa gaire, cal Ferrer Vell era ocupada encara per descendents d'un ferrer; un dels quals, Antoni Bruguera, va referir que el seu pare encara havia venut algunes eines a l'altre ferrer del poble. A part d'això, l'edifici pràcticament no conserva vestigis d'aquesta activitat. A la dècada de 1980 la casa ja es trobava en desús.

- **CAL PERE SABATER I CA LA CARMETA**

Conjunt de dos edificis que conserven la tipologia de cases pairals.

Es troben situades al peu de la Carretera d'Olesa però són de construcció anterior a aquesta, ja que no estan alineades seguint el traçat viari.

La carretera, en un principi anomenada de Gràcia a Manresa, ja existia a principis del segle XX. Aquestes dues cases són dels segles XVIII i XIX o anteriors.

- **CARRER MONTSERRAT** situat, com altres del poble, en una posició perifèrica degut a la peculiar orografia de Vacarisses, i relativament a prop de la Rectoria Vella. Per les característiques arquitectòniques de les cases, sembla que aquest barri s'ha d'incloure en el creixement que va experimentar el poble de Vacarisses als segles XVII-XVIII. En un llevador de censos de l'any 1780 es denomina com a "arreal de la Rectoria" i, amb unes 45 cases, era ja un dels carrers més poblats. El seu nom cal atribuir-lo a les vistes sobre el massís montserratí.

- **LA RECTORIA VELLA** Es tracta d'un edifici de grans dimensions i d'origen medieval, situat en una ubicació lleugerament separada del poble. Al segle XVIII ja feia funcions de rectoria: era la residència del rector i potser també dels vicaris. Durant el període en què Joan Espina va regir la parròquia (1755 - 1780), s'hi va portar a terme una reforma en profunditat que va consistir en una reparació general de tot l'edifici. L'any 1835 va sofrir les conseqüències de la crema de convents i durant la Guerra Civil de 1936 fou novament saquejada. A més, a conseqüència d'un bombardeig, l'edifici va quedar amputat a l'angle oest i l'any 1940 la rectoria es traslladà a l'emplaçament actual a la Plaça de l'Església. Al costat sud de la casa existiren hortes que pertanyien a l'Església.

Més recentment, cap a la dècada de 1970 l'edifici era compartimentat i ocupat per diferents famílies d'estiuejants. Al principi de la dècada del 2000 tot l'edifici fou rehabilitat, s'allargà amb un nou cos i es destinà definitivament a habitatges particulars.

- **CAL DOMÈNECH** Antic mas que ha quedat integrat al nucli urbà tot formant un petit enclavament rústic.

Consta de la casa i una petita finca encerclada per un mur de pedra amb diversos portals, i conserva elements molt interessants d'infraestructura hidràulica (dues basses i un molí de vent). La casa conserva força bé la tipologia d'una casa pairal i restes d'un rellotge de sol esgrafiat. A la part posterior té dos cossos adossats: antigues pallisses que foren habilitades com a habitatges. A l'interior de la casa es conserva el celler, amb diversos cups, bótes, etc. A la part alta, fora del clos tancat, hi ha una gran bassa que recull l'aigua de dues rases. Aquesta bassa connecta amb una altra, situada a l'interior del tancat i coberta parcialment sota una volta. L'aigua d'aquestes basses s'utilitzava per regar vinyes i horts. A l'interior de la finca es conserva també la torre d'un molí de vent que no s'acabà de construir

perquè l'arribada de l'electricitat el va fer innecessari. És una torre de maó de planta quadrada amb una interessant escala d'accés de ferro forjat. Al subsòl té un pou del qual, mitjançant una bomba mecànica, s'extreu l'aigua que és conduïda a la casa per una mena d'aqüeducte.

Aquest antic mas es troba situat al peu de l'antic camí cap a Manresa, on es formà el Barri de Baix o de la Font d'en Gordi, i era una de les cases pairals més importants de Vacarisses. Al segle XIX la família Domènech va potenciar el conreu de la vinya i exportava vi cap a Amèrica. A l'interior del terreny encerclat per la tàpia hi havia vinya i un petit hort, mentre que a les feixes de darrera la casa hi havia oliveres. Després de la fil·loxera, la vinya es replantà amb ceps de peu americà. Els Domènech han continuat treballant en l'explotació agrícola fins fa uns anys. Una part de la casa fou habilitada com a vivendes particulars.

Observacions: A la reixa d'un dels portals d'entrada: "1894". Es conserven màquines d'aixafar raïm i altres estris agrícoles. Durant els anys 1854-1860 hi havia hagut una fassina, de la qual encara se'n conserven alguns estris.

- **CAL CABASSET** Casa de pagès situada per sota del carener on hi ha ubicat el Carrer Major.

Es tracta d'una de les poques cases que ha conservat, més o menys, l'aspecte d'una pagesia, tot i que l'edifici no presenta elements d'especial interès.

És de planta rectangular amb un petit cos adossat a la part de llevant, on hi ha una escala d'accés, mentre que a la part de ponent s'hi ha construït una casa moderna. Té planta baixa més un pis/golfes, i consta d'una zona enjardinada i amb horts a la part sud. Les façanes són arrebossades i pintades de blanc i, per la cara que dona al carrer, tenen dues línies de finestres rectangulars.

- **CARRER SANT JOSEP** forma un raval que surt del Carrer del Pou i actualment queda partit pel pas de la Carretera de la Bauma.

El grup de cases que formen aquest carrer tenen ben segur un origen relativament antic, per les característiques arquitectòniques de les cases, aquest carrer s'hauria d'incloure en el creixement que va experimentar el poble de Vacarisses als segles XVII-XVIII.

Al final del carrer, trobem l'antiga escola de nenes, **Cal Masies**.

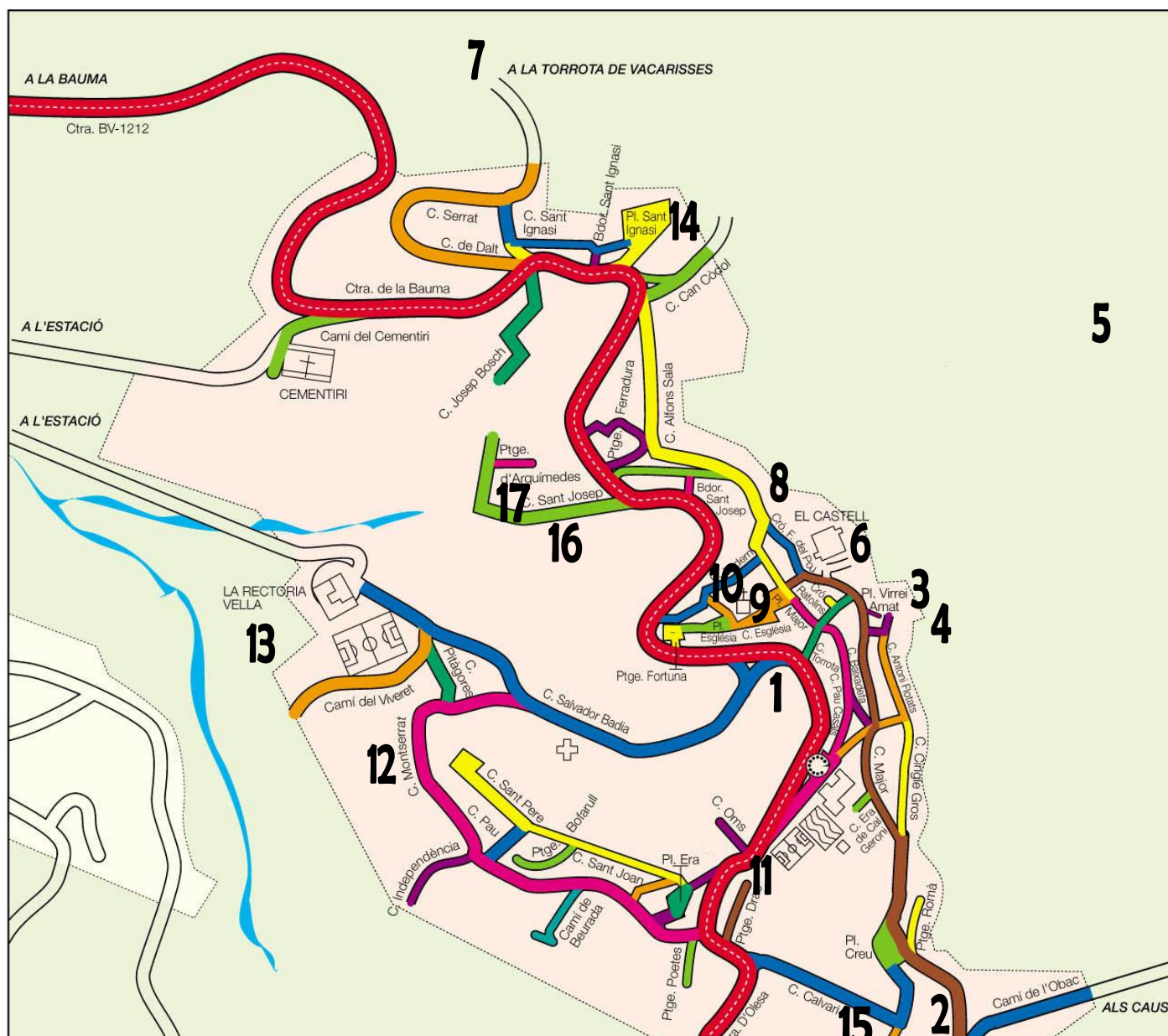
- **CAL MASIES (antiga escola de nenes)** Conjunt de dues cases adossades situades al carrer Sant Josep, les quals havien acollit una comunitat de monges i l'escola de noies. Les dues han estat molt reformades, especialment Cal Masies, i tenen un interès arquitectònic molt limitat però són un referent del poble fonamentalment per la seva història.

Antigament aquest edifici havia acollit un molí d'oli o trull i fins l'any 1936 encara en conservava alguns estris. També va ser una fassina.

Al segle XIX va acollir una comunitat de monges, que ja hi estaven instal·lades l'any 1860. Es tractava de Dominiques de l'Anunciata, fundades pel Pare Francesc Coll de l'Orde dels Predicadors, i es dedicaven a l'ensenyança de nenes. Amb motiu de la revolució de 1868 la comunitat va desaparèixer temporalment però més endavant s'hi tornaren a instal·lar. L'última notícia d'aquesta comunitat és al padró de l'any 1886, però la funció d'escola de nenes va perdurar encara durant el segle XX, mentre que l'escola de nens era al Castell.

PLÀNOL DEL NUCLI URBÀ DE VACARISSES

1. LA FÀBRICA	10. CAL FERRER VELL
2. LA BARCELONETA	11. CAL PERE SABATER I CA LA CARMETA
3. ALZINA CENTENÀRIA	12. CARRER MONTSERRAT
4. POU DE CAL FERMINET	13. LA RECTORIA VELLA
5. EL CINGLE	14. CAL DOMÈNECH
6. EL CASTELL	15. CAL CABASSET
7. LA TORROTA	16. CARRER SANT JOSEP
8. POU DE CA LA QUIMA	17. CAL MASIES
9. ESGLÉSIA DE SANT PERE	

